

Innst. O. nr. 53

(2006-2007)

Innstilling til Odelstinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Ot.prp. nr. 24 (2006-2007)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om lov om endringer i lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre mv. (skjeringsdato, valkort o.a.)

Til Odelstinget

1. INNLEDNING

Gjennomføringa av stortingsvalet i 2005 viste at somme forhold rundt valavviklinga ikkje fungerte godt nok. På bakgrunn av dette vert det fremma forslag - som slik departementet ser det - vil kunne medverke til å redusere desse problema, og dessutan forslag til visse andre endringar i vallova.

Departementet fremmar forslag til lovendringar med sikte på å redusere talet på forkasta røystegivingar. Det blir føreslått å lovfeste ei plikt for kommunane til å sende ut valkort. Dette vil kunne medverke til at veljarane på valdagen unngår å røyste i ein annan kommune enn i den kommunen dei er manntalsførte i. I tillegg blir det føreslått å endre skjeringsdatoen, det vil seie datoen for når ein må vere registrert som busett i ein kommune for å komme med i manntalet i denne kommunen, frå 31. mai til 30. juni i valåret.

Det blir vidare fremma forslag om at veljarane må identifisere seg for å kunne røyste.

Departementet omtaler òg ein del forhold som vart nemnde i høyringsnotatet, men der departementet ikkje fremmar noko lovendringsforslag. Dette gjeld tidspunktet for når førehandsrøystegivinga skal avsluttast innanriks, når førehandsrøystegivingane må ha komme inn til valstyret for å kunne godkjennast, og dessutan ein del spørsmål i samband med elektronisk teljing av røystesetlar.

2. OPPFØLGING AV MERKNADER FRA STORTINGETS FULLMAKTSKOMITÉ

Innleiing

Stortingets fullmaktskomité omtaler ein del forhold rundt avviklinga av stortingsvalet i 2005 i Innst. S. nr. 1 (2005-2006).

Bruk av røystesetlane til departementet ved førehandsrøystegivinga

Det følgjer av valforskrifta § 27 tredje ledd at veljarar som førehandsrøystar utanfor sin eigen valkrins, skal få utlevert ein avkryssingsrøystesetel med namna til dei registrerte politiske partia. Røystesetelen inneheld såleis namna på alle dei politiske partia, uavhengig av om partiet ikkje stiller liste i nokon valkrins eller i alle valkrinsane.

Stortingets fullmaktskomité har peika på at det med den eksisterande ordninga er fare for at veljarar røystar på eit parti som ikkje stiller liste i valkrinsen deira. Risikoen for at dette skal skje, bør reduserast mest mogleg.

Departementet legg til grunn at departementet framleis skal sørge for å trykkje opp røystesetlar som skal nyttast av veljarar som røystar utanfor sin eigen valkrins. For alle praktiske og økonomiske formål er da den einaste løysinga å lage ein felles type røystesetel til bruk over heile landet (og i utlandet) ved førehandsrøystegivinga. Spørsmålet blir korleis ein kan redusere risikoen for at veljarar som førehandsrøystar, røystar på eit parti som ikkje stiller liste i valdistriktet deira. Det vil i praksis ikkje vere mogleg å hindre at det oppstår slike situasjonar.

Stortingets fullmaktskomité nemner sjølv at eit mogleg tiltak vil vere å setje opp oppslag i førehandsrøystelokala med informasjon om kva for parti som stiller liste ved valet. Etter det departementet kjenner

til, blir det gjort i ein viss grad alt i dag. Departementet er samd i at eit slikt oppslag vil kunne hindre at somme veljarar røystar på parti som ikkje stiller liste i valdistriktet deira, sjølv om nok ikkje alle veljarane vil leggje merke til eit oppslag. Men slik departementet ser det, vil eit slikt tiltak berre kunne gjennomførast ved stortingsval og fylkestingsval.

Departementet meiner at valmyndigheitene har avgrensa høve til å hindre at veljarar førehandsrøystar på eit parti som ikkje stiller liste i valkrinsen deira. Departementet har ved dei siste vala trykt informasjon på røysetelane til departementet om at ikkje alle parti som er oppførte på røysetelen, stiller liste i alle valkrinsane. Dette saman med eit oppslag i førehandsrøstelokalet om kva for parti som stiller liste i kva for valkrinsar ved stortingsval og fylkestingsval, vil kunne redusere talet på forkasta røysetelar.

Slik departementet ser det, er det grunn til å tru at veljarar i utlandet i mindre grad enn veljarar innanriks har kunnskap om det partiet ein ønskjer å røyste på, stiller liste i valkrinsen til vedkommande. Ei oversikt over kva parti som stiller liste i kva for valkrinsar, vil ikkje vere ferdig i tide til å kunne bli distribuert utanriks saman med resten av valmateriellet.

Det er etter måten få røysetelar som blir forkasta fordi veljaren førehandsrøystar på eit parti eller ei gruppe som ikkje stiller liste i valdistriktet til vedkommande. Ved stortingsvalet i 2005 vart 295 røysetelar forkasta på grunn av dette. Mange veljarar vil truleg heller ikkje leggje merke til informasjon som eventuelt blir slått opp i røstelokalet. Dette gjer at det nok er grenser for kor mykje det er mogleg å redusere talet på røysetelar som kjem til å bli forkasta fordi veljarane røystar på parti som ikkje stiller liste i valkrinsen deira.

Departementet finn likevel at det er grunn til å leggje til rette for oppslag med oversikt over kva parti eller grupper som stiller liste i dei ulike valkrinsane. Tiltaket vil i alle fall til ein viss grad kunne medverke til å hindre at veljarar røystar på parti eller grupper som ikkje stiller liste i valdistriktet deira. Tiltaket vil kunne gjennomførast på ein enkel og billig måte, da opplysningane likevel vil bli samla inn for å bli nytta i valnattsystemet til departementet. Departementet ser for seg at oversikta blir lagd ut på internetsida www.valg.no. Samstundes vil departementet gå ut med oppmoding til kommunane om å gjere informasjonen tilgjengeleg for veljarane i førehandsrøstelokala. Når det gjeld veljarar utanriks, vil utanriksstasjonane bli informerte om at ei slik oversikt kjem til å bli lagd ut på Internett, og at denne oversikta bør skrivast ut og vere tilgjengeleg for veljarane når dei kjem for å røyste.

Rutinar dersom det manglar røysetelar i vallokalet

Vallova § 7-1 pålegg valmyndigheitene å trykkje røysetelar for alle vallister som er godkjende til det aktuelle valet. Departementet meiner at i dette ligg det indirekte ei plikt til å sørgje for at røysetelar for alle vallistene er tilgjengelege i vallokala, også i førehandsrøstelokala. Dette har departementet understreka i valhandboka si.

Verken vallova eller valforskrifta inneheld reglar som direkte regulerer at røysetelar skal leggjast ut i røysteavlukka (eller på avskjerma bord) i vallokala. Det at røysetelane skal leggjast ut slik at andre ikkje kan sjå kva for røysetelar ein veljar nyttar, må likevel slik departementet ser det, vere ein konsekvens av formålsføresegna i vallova, som mellom anna viser til at valet skal vere hemmeleg.

Stortingets fullmaktskomité har peikt på at det vart registrert nokre tilfelle der det mangla røysetelar i røysteavlukka på valdagen, eller der veljarane ikkje fann røysetelar for alle vallistene. Komiteen finn dette meget uheldig. Komiteen viser òg til ei klage på at det mangla røysetelar i samband med førehandsrøystegjevinga i ein kommune og uttaler:

"Komiteen ber departementet vurdere om det bør gis regler i lov eller forskrift om fremgangsmåten i slike tilfelle. Det samme kan gjelde ved tilsvarende problem på valgtinget (...)."

Departementet har vurdert om det bør fastsetjast reglar i vallova eller valforskrifta som pålegg dei som tek imot røyster, å kontrollere røysteavlukka jamleg for å sikre at røysetelar til kvar tid er tilgjengelege for veljarane, men kan ikkje sjå at det vil vere noko å hente på å regelfeste dette forholdet.

Departementet meiner at ein i staden for regelfesting bør satse på forsterka informasjon overfor kommunane for å unngå slike tilfelle som er nemnde i fullmaktsinnstillinga. I valhandboka si vil departementet også understreke kor viktig det er å sjå til at røysetelar for alle godkjende vallister, saman med blanke røysetelar, alltid er tilgjengelege for veljarane. Departementet vil også lage plakatar som informerer om kva ein veljar skal gjere dersom vedkommande ikkje finn røysetelen for det partiet han eller ho ønskjer å røyste på. Desse plakatanne vil bli lagde ut på Internett, slik at kommunane kan skrive dei ut og hengje dei opp i vallokala.

Møtebøker og bruk av valsistem ved val

Fullmaktskomiteen har vist til at det er avgjerande for Stortinget sin kontroll av valets gyldigheit at møtebøkene er nøyaktig utfylte og inneheld korrekt informasjon.

Møtebøker

Departementet utformar formular som skal nytast ved protokollering av valresultat. Dei formulara som ligg føre, er utarbeidde i samarbeid med kommunane. Formulara er laga i word-format og i excel-format. Dataleverandørane til kommunane og fylkeskommunane integrerer møteboka i valdatasystemet deira, noko departementet ikkje har hatt merknader til såframt postsystemet og oppsetta i formulara blir nytta.

Datasystemet kommunane nyttar, inneheld såleis ei integrert møtebok som er basert på møtebokformular departementet har fastsett. Dette fungerer på ein slik måte at systemet genererer ei utfylt møtebok som er basert på data som blir lagde inn i systemet. Det vil seie at ein kommune eller fylkeskommune ikkje sjølv fysisk fyller ut sjølve møteboka.

Departementet har i møte med fylkeskommunar og kommunar diskutert ulike spørsmål rundt møtebøkene, mellom anna om utforminga av formulara fungerer tilfredsstillande, om kommunane får god nok opplæring i utfyllinga, om det oppstår særlege problem med integreringa av møteboka i datasystema til kommunane, osv.

Tilbakemeldingar til departementet kan tyde på at det ikkje er utforminga av sjølve møtebokformularet som genererer feil. Årsakene til feilføringa vil for det meste vere 1) for lite kunnskap om kva som skal først og/eller 2) for liten kjennskap til datasystemet og dei data som ligg til grunn for ei automatisk generert møtebok.

Kommunar og fylkeskommunar departementet har hatt møte med, meiner problema ved det førre valet først og frems skuldast manglande kompetanse hos valmedarbeidarar. Datasystem som ein nyttar i mange kommunar, genererer møteboka automatisk på bakgrunn av tal som er lagde inn i systemet. Manglande forståing for samanhengen i valsystemet kan føre til feilkjelder ved innføring i datasystemet og dermed feil i møteboka. Kommunane meiner møtebokformularet i seg sjølv fungerer svært godt. Men dei peiker på at ei grunnleggjande forståing for gjennomføringa av val er heilt nødvendig for å forstå korleis møteboka skal først. Dei meiner det må vere ein føresetnad at alle kommunar i god tid før valet set seg godt inn i korleis boka skal først, også dersom kommunen nyttar datasystem.

Departementet meiner inngåande kjennskap til oppbygginga av møteboka og føringa av boka er heilt nødvendig for å sikre eit korrekt oppteljingsresultat, uavhengig av om møteboka blir fylt ut manuelt eller ved hjelp av datasystem. Utfylling ved hjelp av datasystem krev at valstyret forstår kva som ligg til grunn for utskrifter frå systemet, korleis tal frå systemet kjem fram, og den indre samanhengen mellom tala. I motsett fall vil det også i mindre grad vere i stand til

å oppdage feil. Det er kvar enkelt kommune som er ansvarleg for oppteljingsresultatet, og kvart valstyre må kunne vise korleis dei har komme fram til resultatet. På bakgrunn av dei tilbakemeldingane som har komme inn, meiner departementet det ikkje skulle vere behov for å gjere særlege endringar i møtebokformulara.

Ved valet i 2005 vart fleire av møtebøkene til fylka leverte til departementet og Stortinget med opplagt feil tal. Feila var så tydelege at mykje tyder på at fylka neppe kan ha kontrollert at bøkene var korrekte før dei vart sende inn. Dette er ikkje forsvarleg, og departementet har prøvd å finne ut kva desse feila kjem av.

Når fylket og kommunane i fylket nyttar den same systemleverandøren, blir resultatata frå kommunane integrerte i datasystemet til fylket ved at tal blir overførte direkte til fylkeskommunesystemet. Somme fylke ser ikkje ut til å ha kontrollert at tala som vart overførte, var korrekte. Det var heller ikkje lagt inn sikkerheitsmekanismar i systemet, noko vi får opplyst skal vere på plass til neste val. Departementet vil i opplæringsmøte med fylkeskommunane føre det neste stortingsvalet leggje særleg vekt på at fylkeskommunane har eit viktig ansvar for legalitetskontroll av resultatet i kommunane.

Om bruk av datasystem

Departementet har ikkje grunnlag for å uttale seg om teknologien i datasystema, eller for å hevde at det er noko i vege med sjølve systema. Mykje tyder på at kommunane har for liten kunnskap om korleis systema fungerer.

Fylke og kommunar peiker også på at det er heilt nødvendig at kvar kommune tek ein heilskapleg systemgjennomgang og testing av det datasystemet som skal nyttast ved val. Det er viktig for å finne eventuelle veike punkt. Ein gjennomgang er også viktig med omsyn til opplæring.

Fleire stader er det vanleg at fleire kommunar og eventuelt fylkeskommunar går saman om å kjøpe inn datasystem til bruk ved val. Dette gir gode rutinar, og fleire melder om svært god erfaring med denne typen samarbeid.

For å få til ei best mogleg gjennomføring og sikre eit korrekt oppteljingsresultat ser sentrale stikkord ut til å vere god kjennskap til reglar for val og praktisk erfaring frå gjennomføring av val. Det krev igjen at det blir lagt vekt på og gitt tilstrekkeleg opplæring i samband med gjennomføringa.

I høyringsnotatet som ligg til grunn for proposisjonen, peikte departementet på at det er usikre faktorar ved all bruk av teknologi. Dette gjeld også ulike tekniske løysingar som blir nytta ved oppteljing av røystesetlar. Samstundes er vi avhengige av at ulike tekniske løysingar ikkje fører til at det i ettertid blir

sådd tvil om valet er gyldig. Det har frå visse hald vorte stilt spørsmål om IKT-baserte system, slik som optiske lesarar for teljing av røysetelar, bør komme inn under ei statleg godkjenningsordning. Formålet med ei slik godkjenning er at ein på førehand får kontrollert at systema og maskinane gjer det dei skal på ein korrekt måte. Ei godkjenningsordning kan vere viktig, men er ikkje alltid nok for å få gjennomført eit korrekt val. Mange feil skuldast menneskeleg svikt.

Spørsmålet om innføring av elektronisk røystegiving vart nyleg vurdert av ei arbeidsgruppe. Rapporten deira, "Elektronisk stemmegiving - utfordringer og muligheter", vart lagd fram for departementet i februar 2006. Arbeidsgruppa føreslår at det blir innført ei godkjennings- og sertifiseringsordning for system som skal nyttast for elektronisk røystegiving, og viser mellom anna til føresegner om dette i rekommandasjon frå Europarådet om elektronisk røystegiving. Arbeidsgruppa framhevar også at ei slik godkjenningsordning av ein uavhengig instans er svært viktig for tilliten til valsystemet. Departementet har enno ikkje teke stilling til forslaget frå arbeidsgruppa.

Departementet meiner det kan vere nødvendig at ein også vurderer eventuelle godkjenningsordningar for skannarar når ein skal behandle spørsmålet om eventuelt å innføre godkjennings- og sertifiseringsordningar for system ved elektronisk røystegiving. Elektroniske system som blir nytta ved val, kan vere samansette av ulike modular, verktøy for administrativ gjennomføring, manntalssystem, elektronisk røystegiving, elektronisk oppteljing (skannarar) osv. Spørsmålet om eventuelle godkjenningsordningar for alle typar elektroniske system som ein bruker ved røystegiving eller oppteljing av røysetelar, bør vurderast samla. Departementet vil derfor sørge for at dette blir vurdert i samband med arbeidet med elektronisk røystegiving.

Departementet vil i framtida arrangere opplæringsmøte med alle fylkeskommunar før stortingsval for mellom anna å gjennomgå møtebøkene.

Sikkerheitskoda røysetelar

Sikkerheitskoda røysetelar er ikkje knytte til det å røyste ved hjelp av elektroniske medium. Sikkerheitskodar kan nyttast på papirrøysetelar. Slike kodar kan nyttast på røysetelar som skal teljast i optiske lesarar, til dømes for å unngå at den same setelen blir tald to gonger maskinelt.

Bruk av sikkerheitskodar på røysetelane er ikkje berre - og heller ikkje i første rekkje - eit økonomisk spørsmål. Denne typen røysetelar reiser ein del prinsipielle spørsmål i samband med anonymiteten til veljaren. Departementet vil greie ut spørsmålet nærmare og melde tilbake til Stortinget på eit seinare tidspunkt.

3. LOVENDRINGSFORSLAG

Skjeringsdato for registrering i manntalet

For at ei røystegiving skal kunne godkjennast, er det etter vallova eit vilkår at veljaren er innført i manntalet i vedkommande kommune. Avgjerande for i kva for eit kommunemanntal ein veljar skal først inn, er i kva kommune veljaren var registrert som busett 31. mai i valåret. Dette er den såkalla "skjeringsdatoen".

Ved stortingsvalet i 2005 vart 3887 røystegivingar forkasta fordi veljaren ikkje stod i manntalet i den kommunen der han eller ho røysta på valdagen, jf. Innst. S. nr. 1 (2005-2006).

I innstillinga ber fullmaktskomiteen departementet vurdere "ytterligere tiltak både av informasjonsmessig og annen art med det formål å redusere antall forkastede stemmegivinger fordi velgeren ikkje er manntallsført". Fullmaktskomiteen oppgir sjølv at eit mogleg tiltak kan vere å sende ut valkort til alle røysteføre med opplysning om mellom anna kvar dei er manntallsførte. Det å skyve skjeringsdatoen for manntallsføringa nærmare valet enn 31. mai, blir også nemnt som eit alternativ dersom dette vil vere forsvareleg av praktiske grunnar.

I høyringsnotatet vart det vist til at før stortingsvalet i 2005 informerte departementet om dei ulike reglane som galdt for stortingsvalet, både på TV, på egne internettsider, i radio, i avisannonser og i ein husstandsbrosjyre (som også vart omsett til fleire språk). Av informasjonen gjekk det klart fram at ein måtte vere norsk statsborgar for å kunne røyste ved stortingsvalet. Det vart vidare informert om at veljarane på valdagen måtte røyste i den kommunen dei var registrerte i folkeregisteret som busett 31. mai i valåret.

Sjølv om departementet, mange kommunar og fylkeskommunar og også til dels media informerte breitt om regelverket føre valet i 2005, var det mange veljarar som røysta i feil kommune eller røysta utan å ha røysterett. I høyringsnotatet gav departementet uttrykk for at dette i og for seg ikkje er overraskande. Informasjonsflaumen i samfunnet i dag er så stor at mange veljarar bevisst eller ubevisst sannsynlegvis vel bort mykje av den informasjonen som blir gitt. Departementet var i høyringsnotatet skeptisk til om det er noko særleg meir å hente ved auka satsing på generelle informasjonstiltak. Slik departementet såg det, er det andre tiltak som i så fall må til.

Departementet gjorde i høyringsnotatet greie for at eitt tiltak som vil kunne medverke til å redusere talet på forkasta røyster fordi veljaren ikkje står innført i manntalet på valdagen, vil vere å forskyve skjeringsdatoen nærmare valdagen. I samband med den nye vallova vart skjeringsdatoen endra frå 31. mars til 31. mai. Vallovutvalet hadde føreslått å endre skjeringsdatoen til 30. juni. I høyringa var det særleg

mange som støtta dette forslaget. Departementet slutta seg til forslaget frå utvalet og føreslo i Ot.prp. nr. 45 (2001-2002) om ny vallov å forskyve skjeringsdatoen til 30. juni.

På bakgrunn av informasjon som kom fram under den høyringa kontroll- og konstitusjonskomiteen hadde om vallova, føreslo komiteen å setje fristen til 31. mai i staden for 30. juni. Dette vart grunnlagt i praktiske problem valsekretariata i kommunane står overfor når kandidatane på listene skal stadfestast osv. Det vart oppgitt at ved ein frist for registrering per 30. juni vil utsending til kandidatane først kunne skje frå byrjinga av juli, det vil seie midt i ferietida, jf. Innst. O. nr. 81 (2001-2002) s. 18-19.

I høyringsnotatet uttalte departementet at det hadde vanskeleg for å forstå denne grunngevinga og meinte at det her måtte liggje føre ei misforståing. Departementet kunne ikkje sjå kva slags informasjon som skal sendast ut til kandidatane på dette tidspunktet. Etter at listeforslaga er leverte inn (frist 31. mars), skal valstyret kontrollere at kandidatane er valbare, og kandidatane skal underrettast om at dei er oppførte som kandidatar på eit listeforslag. Listeforslaga skal godkjennast innan 1. juni, slik at kontakten med kandidatane må skje i april/mai. For den kontakten valmyndighetene har med kandidatane, hadde det derfor - slik departementet såg det - ikkje noko å seie om skjeringsdatoen blir sett til 31. mai eller 30. juni. Ein slik seinare frist vil likevel føre til at det blir litt kortare tid til å produsere valkort. Men det kom i høyringa av forslaget til vallovutvalet ikkje fram noko om at dette ville vere noko problem. Departementet la såleis til grunn i høyringsnotatet at det vil la seg gjere å produsere og sende ut valkort i tide til førehandsrøystegivinga startar 10. august, sjølv om skjeringsdatoen blir endra til 30. juni.

Departementet uttalte i høyringsnotatet at det å forskyve skjeringsdatoen med ein månad vil ha mange fordelar. Ei slik endring vil for det første innebere at fleire veljarar vil kunne røyste i den kommunen dei bur i på valdagen. Dette vil kunne føre til at fleire synest det vil vere meningsfylt å røyste, fordi mange - særleg ved lokalval - ikkje ser noko poeng i å røyste i den kommunen dei har flytt frå. I tillegg vil det kunne føre til at færre personar røystar i feil kommune på valdagen. Dermed blir færre røystegivingar forkasta, fordi dei ikkje har fått med seg at dei på valdagen må røyste i den kommunen der dei er innførte i manntalet for at røystegivinga skal kunne godkjennast. Ut frå dette uttalte departementet i høyringsnotatet at skjeringsdatoen burde endrast frå 31. mai til 30. juni. I høyringsnotatet spurde departementet likevel om høyringsinstansane meinte dette vil gjere det vanskeleg å sende ut valkort innan førehandsrøystegivinga tek til. Det er fordi denne problemstillinga ikkje vart

kommentert av høyringsinstansane i samband med den nye vallova.

Framlegget frå departementet om å forskyve skjeringsdatoen frå 31. mai til 30. juni får brei tilslutning i høyringsrunden. Ein del kommunar ønskjer likevel å halde fast på den skjeringsdatoen vi har i dag.

Høyringa støttar vurderinga frå departementet om at det ikkje burde vere vesentlege innvendingar mot å forskyve skjeringsdatoen frå 31. mai til 30. juni i valåret. Ein del kommunar har også undersøkt med leverandørar av valkort og fått opplyst at ei forskyving av fristen vil føre til problem for trykking og utsending av valkort.

Somme kommunar meiner likevel at forslaget vil føre til problem fordi utsendinga av valkort da må skje i ferietida. Departementet finn det vanskeleg å sjå kvifor dette skulle vere problematisk. Valkorta kan tingast i god tid før ferien, og dei opplysningane som skal trykkjast på valkorta, kan gjerast klar og sendast til leverandørane av valkort i god tid før ferien. Når da fleire kommunar har fått opplyst av valkortleverandørane sine at desse ikkje meiner ei forskyving av skjeringsdatoen vil føre til noko problem for utsendinga av valkort, er det vanskeleg å forstå kva slags problem det her er snakk om.

På bakgrunn av dette fremmar departementet forslag om at skjeringsdatoen blir endra frå 31. mai til 30. juni i valåret.

Obligatorisk utferding av valkort

Det følgjer av valforskrifta § 22 første ledd at røystemottakarar innanriks skal skrive ut valkort til veljarar som røystar på førehand. Valkortet blir lagt ned i ein omslagskonvolutt saman med røystesetelkonvolutten med innhald og sendt til valstyret i den kommunen der veljaren er manntalsført. Veljaren blir "identifisert" på bakgrunn av opplysningane på valkortet, det blir kryssa av ved namnet hans eller hennar i manntalet, og røystegivinga blir så godkjend. Kommunane har elles inga plikt til på førehand å sende ut valkort til veljarane i kommunen sin. Mange kommunar gjer dette likevel frivillig.

I høyringsnotatet gjorde departementet greie for at eit pålegg om å sende ut valkort til alle veljarane kan vere eit tiltak for å redusere talet på veljarar som på valdagen røystar i ein annan kommune enn der dei er manntalsførte.

Departementet skreiv i Ot.prp. nr. 45 (2001-2002) om ny vallov at valkorta har ulike funksjonar. Det vart framheva at framsending til rett valstyre og "identifisering" av veljaren var utgangspunktet for ordninga.

Det vart også sagt i forarbeida at det kan argumenterast for at valkortet kan fungere som eit synleg teikn på den "samfunnskontrakten" som ligg til grunn ved demokratiske val. Det er positivt at veljarane blir

inviterte til å delta i val ved at dei får eit valkort heim til seg i si eiga postkasse. Samstundes er det ei påminning om det kommande valet, og ein kan dermed hevde at det har ein viss mobiliserande effekt. Departementet uttalte at det likevel var i tvil om dette var ei god nok grunngeving for å påleggje kommunane å trykkje valkort til alle veljarane som ei obligatorisk ordning.

Departementet konkluderte i Ot.prp. nr. 45 (2001-2002) med at ordninga med utsending av valkort i regi av departementet ikkje burde først vidare som ei obligatorisk ordning for alle røysteføre. Ein skulle likevel halde fast på bruken av valkort som obligatorisk ordning ved førehandsrøystegivinga. Stortinget vedtok forslaget til departementet.

I høyringsnotatet uttalte departementet at spørsmålet om å sende ut valkort som tiltak for å redusere talet på forkasta røystegivingar ikkje vart vurdert i samband med at den nye vallova vart vedteken.

Departementet vurderte i høyringsnotatet på nytt valkort som ei obligatorisk ordning. Når ein sender ut valkort til alle veljarane, vil ein kunne gi kvar veljar konkret informasjon om kvar vallokalet er, og når det er ope. Dette er informasjon som veljarane spør etter. Denne informasjonen kan også gjere terskelen for å røyste lågare, det vil seie å medverke til å auke valdeltakinga. Samstundes vil fleire veljarar truleg røyste i det vallokalet dei er manntalsførte i på valdagen, noko som kan gjere oppteljinga for kommunane litt enklare og dermed gi eit raskare valoppgjær. Dette er fordelar som kjem i tillegg til å redusere talet på forkasta røystegivingar. Det er derfor fleire ulike faktorar som taler for å innføre utsending av valkort til veljarane som ei obligatorisk ordning.

I høyringsnotatet gav departementet uttrykk for at dette er andre moment enn det som opphavleg grunn gav innføringa av obligatoriske valkort. Det vart ikkje lagt avgjerande vekt på desse momenta da ein vurderte om ordninga med valkort skulle først vidare i ny vallov. Departementet meinte likevel i høyringsnotatet at det er større behov for å sende ut valkort som eit hjelpemiddel ved gjennomføringa av røystegivinga på valdagen, enn det som vart lagt til grunn i forarbeida til den nye vallova. Departementet gav derfor i høyringsnotatet uttrykk for at kommunane burde påleggjast å sende ut valkort til alle innbyggjarane i kommunen sin i tråd med det opphavlege forslaget frå vallovutvalet.

Eit stort fleirtal av høyringsinstansane støttar forslaget frå departementet om å påleggje kommunane å sende ut valkort til veljarane. Ein del kommunar er likevel negative til forslaget.

Somme kommunar meiner at det er staten som bør stå for utsending av valkort og ikkje kommunane. Departementet understreker at det er kommunane som sit inne med dei opplysningane som skal først

på valkortet om mellom anna tid og stad for røystegivinga, manntalsnummer osv. Det er i tillegg kommunane som sjølv avgjer kva for opplysningar (ut over eit visst minimum som vil følgje av forskrift) som skal stå på valkortet. Kommunane vil såleis i alle tilfelle vere den instansen som sørgjer for å levere informasjonen som skal trykkjast på valkorta. Slik departementet ser det, vil derfor den einaste praktiske ordninga vere at kommunane som sjølv sit med alle dei opplysningane som skal først på valkorta, også har ansvaret for å sende ut valkort.

Departementet fremmar på bakgrunn av dette forslag om at kommunane skal sende ut valkort til veljarane.

Krav til legitimasjon når ein røystar

Det følgjer av vallova at røystemottakaren kan krevje at veljaren legitimerer seg. I Ot.prp. nr. 45 (2001-2002) om ny vallov understreka departementet at røystestyret må vere bevisst på at når det kryssar av for veljaren i manntalet, går det god for at veljaren faktisk er den han eller ho gir seg ut for å vere. Røystemottakaren må såleis for avkryssinga vurdere om ein ukjend veljar har identifisert seg på ein fullgod måte.

I høyringsnotatet gjorde departementet greie for at reglane for krav til legitimasjon synest å bli praktisert ulikt i kommunane. Ved førehandsrøystegivinga er det vanleg å be veljarane identifisere seg. På valdagen er truleg den vanlegaste ordninga å spørje om namn og fødselsdato utan å be om legitimasjon. Reglane blir såleis praktiserte ulikt ved førehandsrøystegivinga og på valdagen, sjølv om reglane i vallova ikkje skulle tale for ein slik skilnad.

Departementet opplyste i høyringsnotatet at det ved valet i 2005 vart sett noko fokus i media på at veljarar fekk røyste utan at dei måtte legitimere seg. Det vart vist til at ein ikkje kan sjå bort frå at ein før eller seinare vil kunne oppleve freistnader på valfusk på dette grunnlaget.

Sverige har nyleg innført krav om at ukjende veljarar skal legitimere seg eller på andre måtar stadfeste identiteten sin.

Ved valet i 2005 overvakte internasjonale valobservatørar (etter invitasjon frå Den norske Helsingforskomiteen) avviklinga av stortingsvalet. I høyringsnotatet viste departementet til at valobservatørane i rapporten sin rådde til at det vart innført krav om obligatorisk veljarlegitimasjon for å få røyste.

Det er ein grunnleggjande regel i eit demokratisk samfunn at kvar veljar berre får godkjent éi røyst. Dersom ein veljar greier å røyste i namnet til ein annan veljar, vil vedkommande kunne få godkjent to røyster. Eit effektivt verkemiddel for å sikre at ein ikkje kjem opp i ein slik situasjon, vil vere å innføre krav om at alle veljarar *skal* legitimere seg for å få

røyste. Eit slikt krav vil også hindre at det oppstår tvil om det har vore fuska. Departementet viste i høyringsnotatet til at mistanke om juks på grunn av manglande krav til å vise legitimasjon kan svekkje tilliten veljarane har til valsystemet.

Somme vil innvende at valgjennomføringa vil bli seinka av eit slikt legitimasjonskrav. Departementet meinte det ikkje er grunn til å tru at dette vil bli konsekvensen. I alle tilfelle bør omsynet til at veljarane ikkje skal kunne røyste i namnet til andre veljarar, vege tyngst.

Departementet føreslo i høyringsnotatet at vallova vart endra slik at det blir eit krav om at ukjende veljarar *skal* legitimere seg for å kunne røyste. Sidan det ikkje er noko generelt krav at alle borgarar i Noreg skal ha eit legitimasjonskort, føreslo departementet at det bør opnast for at identiteten til veljaren kan stadfestast av ein annan person som kan legitimere seg. Denne opplysninga bør i så fall noterast av røystemottakaren/røystestyret i samband med røstegivinga, slik at ein kan få oppklart eit eventuelt misbruk av ordninga og det dermed kan verke avskrekkande på personar som kan tenkjast å misbruke ordninga. Departementet føreslo at dette burde fastsetjast i forskrift.

Forslaget frå departementet om krav til legitimasjon får særleg stor tilslutning i høyringa.

Utanriksdepartementet peiker likevel på at forholdet til Noregs internasjonale forpliktingar når det gjeld gjennomføringa av politiske val, bør kommenterast. Avviklinga av stortingsvalet i 2005 vart overvakt av internasjonale valobservatørar etter valstandardar som OSSE har utarbeidd. Tilrådinga frå valobservatørane om å innføre krav om legitimasjon for å kunne røyste, medverkar såleis til at valet kan gjennomførast i tråd med valstandardane til OSSE.

Det følgjer av FN's konvensjon om sivile og politiske rettar art. 25 at "kvar borgar skal, utan noka form for forskjellsbehandling som nemnd i artikkel 2 og utan urimelege avgrensingar, ha rett og høve til å røyste og bli vald ved frie periodiske val som skal byggje på allmenn og lik røysterett og hemmeleg avrøysting, som sikrar at viljen til veljarane kjem fritt til uttrykk".

Det følgjer av dette at ein regel om at ein skal legitimere seg for å kunne røyste, ikkje må formast på ein slik måte at han reelt blir ei "urimeleg avgrensing" i retten til å røyste. Det bør såleis ikkje innførast krav som fører til at somme veljarar i realiteten ikkje får høve til å røyste. Det ville til dømes truleg ha vore urimeleg å krevje at ein måtte vise førarkort for å kunne røyste. Noka slik avgrensing blir likevel ikkje føreslått. I det norske samfunnet i dag er det i svært mange samanhengar vanleg å vise legitimasjon, til dømes på Posten og i banken. Det er dessutan både lett og billig å skaffe seg ein legitimasjon.

Eit krav om legitimasjon kan dessutan medverke til å hindre valfusk. Når det blir innført krav om legitimasjon, sikrar styresmaktene at somme veljarar ikkje blir fråtekne retten til å røyste ved at andre veljarar får høve til å røyste i namnet til vedkommande.

Slik departementet ser det, medverkar eit krav om legitimasjon for å kunne røyste i tråd med forslaget i proposisjonen såleis til at Noreg oppfyller sine internasjonale forpliktingar når det gjeld å gjennomføre val.

I høyringsnotatet føreslo departementet at dersom ein veljar ikkje kunne legitimere seg, så skulle identiteten til veljaren i staden kunne stadfestast av ein annan person over 18 år som legitimerte seg. Også dette forslaget har fått stor oppslutning i høyringsrunden. Nokre høyringsinstansar går likevel imot forslaget.

Datatilsynet peiker på at faren for identitetstjuveri er stor, da det er nok at to personar samarbeider. Det blir også framheva at det må vere reine unntakstilfelle at ein person ikkje kan vise fram ei eller anna form for legitimasjon og samstundes er ukjend for røystemottakaren.

I høyringsnotatet la departementet stor vekt på at det ikkje bør innførast reglar som fører til at somme veljarar ikkje får røysta fordi dei ikkje kan legitimere seg. Det var på bakgrunn av dette at det vart føreslått at identiteten til veljaren kunne bli stadfest av ein annan person. Departementet er likevel samd med dei høyringsinstansane som peiker på at ein slik regel ikkje vil hindre valfusk. Ein slik regel vil berre - i ein viss grad - kunne sørgje for å fastslå om det har vore valfusk, og eventuelt sørgje for at dei som har juksa, blir straffa. Slik departementet vurderer det, bør det leggjast større vekt på å hindre at valfusk i det heile kan skje enn det det vart gjort i høyringsnotatet. Etter ei fornya vurdering har departementet derfor komme til at ein ikkje bør opne *generelt* for at identiteten til ein ukjend veljar kan stadfestast av ein annan person over 18 år som legitimerer seg. Dei fleste veljarane har alt ein legitimasjon, og dei veljarane som ikkje har det, kan skaffe seg dette enkelt og billig.

Ved røstegiving på institusjonar, til dømes sjukeheimar, aldersheimar og fengsel, vil det likevel kunne vere behov for ein slik regel. Dersom ein veljar som har tilknytning til ein slik institusjon, ikkje er kjend for røystemottakaren og heller ikkje kan legitimere seg, meiner departementet at ein bør opne for at identiteten til veljaren blir stadfest av ein tilsett ved institusjonen. Departementet ser det slik at eit slikt avgrensa høve til å få identiteten sin stadfest av andre, ikkje undergreiv omsynet bak regelen om at ein ukjend veljar skal legitimere seg.

Det å innføre ein regel om at ein veljar må legitimere seg dersom vedkommande er ukjend for røystemottakaren, vil kunne føre til at somme veljarar blir

avviste dersom dei ikkje har med seg legitimasjon når dei skal røyste. Departementet vil derfor i informasjonsopplegget sitt for valet i 2007 leggje stor vekt på å informere om denne nye regelen dersom han blir vedteken.

Somme høyringsinstansar skriv at departementet bør fastsetje i forskrift kva type legitimasjon som kan akseptast. Departementet er ikkje sikker på om det er nødvendig med ein slik regel. Særleg ved førehandsrøystegivinga blir alt i dag ukjende veljarar bedne om å legitimere seg. Departementet kjenner ikkje til at det har vore problem i samband med praktiseringa av dette. For å kunne fungere som legitimasjon må legitimasjonen innehalde namn på og bilete av personen. I utgangspunktet verkar det naturleg å be om pass, bankkort eller annan legitimasjon som offentleg styresmakt har utferda. Dersom veljaren ikkje har slik legitimasjon, meiner departementet at det vil vere for strengt å avvise veljaren dersom vedkommande har ein annan type legitimasjon som røystemottakaren etter ei konkret vurdering finn å kunne godkjenne. Ved denne vurderinga vil det vere naturleg å leggje vekt på "kvaliteten" på den framviste legitimasjonen, til dømes kva slags type laminering som er nytta. Dette kan vere avgjerande for kor enkelt det vil vere å forfalske legitimasjonen. Ut frå dette har departementet komme til at det ikkje bør stå i forskrifta kva typar legitimasjon som kan godkjennast.

Departementet fremmar forslag om at ein ukjend veljar må legitimere seg for å røyste. Ved institusjonsrøystegiving bør likevel veljarar som høyrer heime på institusjonen, kunne få identiteten sin stadfest av ein tilsett på institusjonen dersom vedkommande ikkje kan legitimere seg.

Frist for førehandsrøystegiving utanriks og på Svalbard

For at ei førehandsrøystegiving skal kunne godkjennast, må ho ha komme inn til valstyret innan kl. 20 på valdagen, jf. vallova § 10-1 første ledd bokstav g. Det følgjer av vallova § 8-1 andre ledd at veljarane kan førehandsrøyste til og med siste fredag før valdagen, både innanriks og utanriks. Men veljaren er sjølv ansvarleg for å førehandsrøyste på eit tidspunkt som gjer at førehandsrøystegivinga kjem fram til valstyret tidsnok til å kunne godkjennast, jf. tredje ledd i føresegna.

I høyringsnotatet uttalte departementet at når det gjeld førehandsrøystegiving utanriks, er det å finne tenlege ordningar som sikrar at førehandsrøystegivingar som er gitt i utlandet, kjem heim til valmyndigheitene i tide, noko vanskelegare enn for førehandsrøystegivingar som er gitt innanriks. Det er fordi det varierer mykje kor lang tid ei postsending tek

til Noreg frå ulike land. Her er det veljarane sjølv og personellet på utanriksstasjonane som ein må tru har best oversikt over kor lang tid dette tek. Dette kan tale for å innføre ei tilsvarende ordning som i Sverige, der det er lov å levere førehandsrøysta på utanriksstasjonar så lenge ein kan gå ut frå at røystegivinga når fram til valmyndigheitene i tide.

Eit anna alternativ er å fastsetje avslutninga av førehandsrøystegivinga til ein fast dato, men tidlegare enn førehandsrøystegiving innanriks. Desse alternativa kan eventuelt kombinerast med å gi utanriksstasjonane instruks om å sende førehandsrøystegivingane heim til Noreg med ekspresspost der dette er mogleg og nødvendig for at røystegivingane skal nå fram til valmyndigheitene i tide.

Departementet gav i høyringsnotatet uttrykk for at det vil kunne bli vanskeleg å praktisere ein regel der det er mogleg å førehandsrøyste fram til eit tidspunkt der ein kan gå ut frå at førehandsrøystegivinga vil rekke fram til valmyndigheitene tidsnok til å kunne godkjennast. Departementet meiner at det vil vere ei betre og enklare ordning å avslutte førehandsrøystegivinga til eit fastsett tidspunkt, noko som også vil gjere informasjonsarbeidet enklare. Etter det departementet seier i høyringsnotatet, ville det å tillate veljarar utanriks å førehandsrøyste til og med nest siste fredag før valdagen vere ei tenleg løysing når ein veg mot kvarandre omsynet til å la veljarane få høve til å førehandsrøyste og omsynet til at røystene bør rekke fram til valstyret i tide til å kunne godkjennast. I tillegg bør utanriksstasjonane instruerast om å sende røystegivingane med ekspresspost dersom det er mogleg og blir vurdert som nødvendig for å få sendingane tidsnok fram. Det er likevel grunn til å understreke at sjølv med desse endringane kan ein ikkje garantere at alle førehandsrøystegivingane kjem fram i tide.

Når det gjeld forslaget om å avslutte førehandsrøystegivinga utanriks nest siste fredag før valdagen, sluttar så å seie alle høyringsinstansane seg til dette forslaget.

Det har i høyringa nesten ikkje komme inn innvendingar mot forslaget departementet har i høyringsnotatet.

Det er klart at ei forkorting av førehandsrøysteperioden til ein viss grad vil avgrense det høvet veljarar som held til i utlandet, har til å kunne førehandsrøyste, slik KS gir uttrykk for. Departementet meiner likevel det er grunn til å leggje større vekt på at røystegivingane skal komme fram i tide, slik at dei ikkje blir forkasta. I utlandet er det mogleg å førehandsrøyste alt frå 1. juli. Sjølv med ei forkorting av førehandsrøysteperioden vil det vere mogleg å førehandsrøyste i ein periode på over to månader i utlandet. Slik departementet ser det, er dette eit svært godt tilbod til veljarane. Departementet meiner derfor at

førehandsrøystegivinga utanriks bør vere avslutta nest siste fredag før valdagen.

Departementet finn likevel grunn til å føreslå éi lita endring når det gjeld førehandsrøystegivingsperioden på Svalbard. Sysselmannen peiker på at dei ved dei siste vala har avslutta førehandsrøystegivinga kl. 10.30 siste torsdag før valet. Dei har berre fått éi tilbakemelding på at førehandsrøystegivingar har komme for seint fram. Departementet har forståing for innvendingane frå sysselmannen. På den andre sida har sysselmannen ved tidlegare val avslutta røystegivinga før siste frist for å førehandsrøyste på fastlandet, for at førehandsrøystegivingane skal komme fram i tide. Ut frå dette finn departementet det mest formålstenleg å fastsetje at sysselmannen kan bestemme at førehandsrøystegivinga på Svalbard skal avsluttast på eit tidlegare tidspunkt enn førehandsrøystegivinga innanriks. Svalbard er eit lite samfunn, der ein slik regel ikkje burde vere vanskeleg å praktisere. I realiteten er det jo slik regelen har vorte praktisert i dag.

Kommunelova § 29 nr. 4 - korrigerering av feil

Før dei siste endringane i kommunelova, som blei vedtekne etter forslag i Ot.prp. nr. 96 (2005-2006) Om lov om endringer i lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner m.m. (komitémodell, avtalevalg m.m.) og Innst. O. nr. 9 (2006-2007), hadde kommunelova § 29 nr. 4 siste punktum følgjande ordlyd:

"Bestemmelsene i §§ 36 til 38 kommer likevel til anvendelse."

I Ot.prp. nr. 96 (2005-2006) foreslo departementet ei ny føresegn i kommunelova om val til kommunale organ, såkalla avtaleval. Føresegna blei teken inn i ein ny § 38 a. Som ein konsekvens av dette blei det nødvendig å oppdatere teksten i enkelte andre føresegner som inneheldt tilvising til kommunelova sine føresegner om val, mellom anna § 29 nr. 4 siste punktum. I staden for å vise til §§ 36 til 38, blei det nødvendig å vise til §§ 36 til 38 a.

Ved ein feil blei det vedteke ei ekstra endring i kommunelova § 29 nr. 4 ved at ordet "ikke" kom inn ein plass det ikkje skulle stått. Føresegna slik den blei vedteken lyder:

"Bestemmelsene i §§ 36 til 38 a kommer likevel ikke til anvendelse."

Departementet foreslår at ordlyden i § 29 nr. 4 siste punktum blir justert for å rette på dette.

4. FORSLAG I HØRINGSNOTATET DER DET IKKE BLIR FREMMET FORSLAG TIL LOVENDRING

Frist for førehandsrøystegiving innanriks

For at ei førehandsrøystegiving skal kunne godkjennast, må ho ha komme inn til valstyret innan kl. 20 på valdagen, jf. vallova § 10-1 første ledd bokstav g. Det følgjer av vallova § 8-1 andre ledd at veljarane kan førehandsrøyste til og med siste fredag før valdagen, både innanriks og utanriks. Veljaren er likevel sjølv ansvarleg for å førehandsrøyste på eit tidspunkt som gjer at førehandsrøystegivinga kjem fram til valstyret tidnok til å kunne godkjennast, jf. tredje ledd i føresegna.

Fullmaktskomiteen har fleire merknader i innstillinga si til at ein del førehandsrøystegivingar kjem for seint fram til å kunne godkjennast. Komiteen peiker på at utgangspunktet må vere at veljarar som førehandsrøystar på eit lovleg tidspunkt, skal vite at røystegivinga kjem tidnok fram. Komiteen ber departementet mellom anna vurdere om reglar for framending bør stå i forskrift. Det blir vidare uttalt at komiteen meiner ein bør vurdere om fristen valdagen kl. 20 bør haldast ved lag. Dersom ein set fristen til tysdag etter valdagen, vil fleire førehandsrøystegivingar komme fram tidnok til å kunne godkjennast. Komiteen meiner at dette vil vege opp for ulempa ved at det endelege resultatet blir klart litt seinare. Komiteen meiner også det kan vere grunn til å vurdere om ein bør justere avgivingsfristen for førehandsrøystegivinga noko, til dømes frå fredag til torsdag før valdagen. Komiteen uttaler at sjølv om etter måten mange veljarar ser ut til å ha behov for å førehandsrøyste nær valdagen, meiner komiteen det er grunn til å leggje betydeleg vekt på at røyster som faktisk er levert, kjem fram i tide.

Ved valet i 2005 kom ein del førehandsrøyster for seint fram, og dei vart derfor forkasta. I høyringsnotatet gav departementet uttrykk for at dette tilseier at det er behov for å endre reglane på dette området. Det vart likevel uttalt at høvet for veljarane til å førehandsrøyste ikkje bør avgrensast meir enn det som er nødvendig for at røystegivingane skal komme fram i tide.

Departementet sa at det har fått tilbakemeldingar om at det i ein del tilfelle tok fleire dagar å sende ei røyst frå ein kommune til ein annan. I høyringsnotatet skreiv departementet derfor at det før neste val vil ta kontakt med Posten for å sjå på om det er noko ein kan gjere for at førehandsrøystegivingane kjem raskare fram.

Når må førehandsrøystegivingane ha komme fram for å kunne godkjennast?

I høyringsnotatet foreslo departementet enkelte endringar i regelverket for å sikre at dei aller fleste førehandsrøystegivingane kjem fram tidsnok til å kunne godkjennast. Departementet sa derfor i høyringsnotatet at ein bør endre fristen for når førehandsrøystegivingane må ha komme fram til valstyret for å kunne godkjennast. Departementet nemnde at det å endre fristen frå kl. 20 valdagen måndag til tysdag kl. 20 vil kunne resultere i at fleire røyster kjem fram i tide. Ei slik lovendring vil føre til at det endelege valresultatet blir ferdig ein dag seinare. Resultatet av den førebelse oppteljinga - som vi stort sett får vite valkvelden eller valnatta - vil likevel ikkje bli forseinka. Den endelege oppteljinga av valtingsrøystene vil heller ikkje bli forseinka. Det vil berre vere oppteljinga av ei mindre mengd med førehandsrøyster som vil måtte utsetjast til tysdag kveld.

Kor lenge skal førehandsrøystegivinga kunne gå føre seg innanriks?

I høyringsnotatet spurde departementet om det i tillegg er behov for å avslutte førehandsrøystegivinga noko tidlegare for å sikre at førehandsrøystegivingane kjem fram i tide. Departementet uttrykte at det deler oppfatninga til Stortingets fullmaktskomité om at utgangspunktet må vere at veljarane som førehandsrøystar på eit lovleg tidspunkt, skal vite at førehandsrøystegivinga deira kjem tidsnok fram. Departementet meinte at det bør leggjast større vekt på å auke sannsynet for at røystegivingane til veljarane kjem tidsnok fram, enn at førehandsrøysteperioden - som varer heilt frå 10. august - blir redusert med ein dag. Ei slik forkorting av førehandsrøystegivingsperioden bør ikkje vere problematisk for veljarane, sjølv om mange ventar til siste dagen med å førehandsrøyste for å få med seg (nesten heile) innspurten av valkampen. Kor mykje ein bør forkorte førehandsrøysteperioden, må vurderast ulikt avhengig av om det er snakk om førehandsrøystegiving innanriks eller utanriks. Departementet gjekk i høyringsnotatet ut frå at saman med dei andre føreslåtte tiltaka burde det vere nok å avslutte førehandsrøystegivinga ein dag tidlegare innanriks.

Forskrift om framsending av førehandsrøystegivingar

Sjølv om det ikkje er direkte regulert i vallova at røystegivingane skal sendast fram på den snøggaste trygge måten, meiner departementet at lovgivinga byggjer på at førehandsrøystegivingane skal sendast fram på normal rask måte. I høyringsnotatet uttalte departementet at det ser det slik at dette inneber at postsendingane skal gå som A-post med mindre anna er fastsett i lov eller forskrift. Departementet uttalte

at det likevel vil kunne vere fornuftig å forskriftsfeste dette.

Forslaget frå departementet om å forskyve fristen med eitt døgn til tysdag etter valdagen kl. 20, møter mykje motbør. Eit klart fleirtal av dei høyringsinstansane som uttaler seg om forslaget, går imot det. Eit mindretal sluttar seg likevel til forslaget eller har ingen merknader.

Eit klart fleirtal av høyringsinstansane sluttar seg til forslaget frå departementet om å avslutte førehandsrøystegivinga innanriks torsdag før valdagen, det vil seie ein dag tidlegare enn i dag. Det er likevel mange høyringsinstansar som meiner at ein bør halde fast på fristen som gjeld i dag.

Sjølv om fleirtalet av høyringsinstansane sluttar seg til forslaget frå departementet i høyringsnotatet, er det mange som legg fram gode argument for ikkje å forkorte med ein dag perioden for når det er mogleg å førehandsrøyste.

Ut frå dei tilbakemeldingane som har komme i høyringa, er det mykje som tydar på at talet på forkasta førehandsrøystegivingar vil bli redusert mykje dersom alle røystegivingane blir sende med A-post.

Departementet har komme til at det i denne omgangen verken bør skje ein reduksjon i førehandsrøysteperioden eller ei utviding av fristen for når førehandsrøystegivingane må ha komme fram til valstyret for å kunne godkjennast. I staden bør det stå i forskrifta at alle førehandsrøystegivingane skal sendast som A-post. I tillegg vil departementet ta kontakt med Posten føre valet i 2007 og be om ei oversikt over på kva for poststrekningar det kan vere problematisk å få førehandsrøystegivingar som er gitt på fredag, fram til heimkommunen til veljaren innan valdagen måndag. Denne oversikta vil bli distribuert til kommunane, slik at dei om nødvendig kan sende røystegivingane som ekspresspost. Saman med gode rutinar for røystemottaket og framsendinga av røystegivingane bør dette tiltaket føre til ein betydeleg reduksjon i talet på røystegivingar som kjem for seint fram til å kunne godkjennast.

Om elektronisk oppteljing av røystesetlar

Valstyret i kommunen er etter vallova § 10-4 ansvarleg for å telje opp røystesetlar både ved stortingsval og lokalval. Oppteljinga skal skje ved ei førebels og ei endeleg oppteljing.

Valstyret mottok fortløpande førehandsrøyster. Førebels oppteljing av førehandsrøyster skal starte seinast fire timar før alle vallokala i kommunen er stengde, jf. § 10-5. Oppteljinga kan ikkje starte før valdagen måndag.

Ved stortings- og fylkestingsval skal røystesetlar sendast vidare til fylkesvalstyret for kontroll og ny teljing, jf. vallova § 10-9. Ved stortingsval er det Stortinget som står for den formelle godkjenninga av

valet. Ved fylkestingsval skal fylkestinget ta stilling til om valet er gyldig. Ved kommunestyreval er det kommunen sjølv som kontrollerer og godkjenner valet.

Valresultat skal ikkje på nokon måte offentligjerast før valdagen måndag kl. 20, jf. vallova § 9-9.

I dei fleste kommunane skjer den første førebelse oppteljinga ved manuell teljing av røystesetlar. Ein del kommunar har etter kvart gått over til optisk teljing (skanning) av røystesetlar ved andre gongs eller endeleg oppteljing. Det er likevel også nokre større kommunar som tek både førebels og endeleg oppteljing av førehandsrøyster ved hjelp av optiske lesarar. Dette vil seie at ei ikkje ubetydeleg mengd med røystesetlar som er mottekne på førehand, berre blir talde optisk (elektronisk).

I høyringsnotatet diskuterte departementet om bruk av ulike dataløysingar ved oppteljing av røystesetlar gir god nok sikkerheit for korrekt oppteljingsresultat. Spørsmålet er om dei skannarane kommunane bruker ved oppteljing, tel røystesetlane på ein korrekt måte. Det kan dreie seg om spørsmål om alle røystesetlar faktisk blir registrerte av skannaren, om skannaren tel korrekt, om han registrerer rett liste, osv. Det er dei lokale valmyndigheitene som er ansvarlege for å sørge for at dei datasystema dei ønskjer å bruke ved gjennomføringa av valet, er korrekte. I høyringsnotatet gav departementet uttrykk for ein viss tvil om kommunane sjølve tok nødvendige kontrollar av datasystem som blir nytta ved administrativ gjennomføring av val, og av skannarar som tel opp røystesetlar.

Om veging av røystesetlar

I høyringsnotatet tok departementet opp spørsmålet om praksisen med veging av røystesetlar ved førebels oppteljing. I nokre kommunar blir røystesetlar ved første gongs oppteljing ikkje talde opp, men vegne på vekt. Ein tilsvarende framgangsmåte vart ved valet i 2005 nytta av minst éin fylkeskommune ved kontrollteljing. Ved ein slik framgangsmåte får ein registrert vekta til ein enkelt offisiell røystesetel. Røystesetlane blir vegne bunkevis.

Vallova § 10-4 fastset prinsipp for oppteljing av røystesetlar. Det er inga føresegn som konkret set forbod mot veging av setlar. Men slik lova er forma, meiner departementet at det må vere ein klar føresetnad at røystesetlane skal *teljast*. Det å vege røystesetlar kan ikkje kallast teljing, fordi kvar enkelt røystesetel faktisk ikkje blir tald opp individuelt. Veging av røystesetlar er, uavhengig av om det blir gjort ved den førebelse eller den endelege oppteljinga i kommunane eller ved kontrollteljinga i fylkeskommunen, er i strid med lova slik departementet vurderer det.

Det blir av somme hevda at veging av røystesetlar gir eit svært korrekt resultat. Men departementet

ser det likevel slik at denne måten å "telje" røystesetlar på har sine klart veike sider. Veljarane er ikkje forplikta etter lova til å bruke dei røystesetlane valmyndigheitene har trykt opp, dei kan til dømes nytte setlar etter utskrift frå Internett eller setlar som det har fått tilsendt frå forslagsstillarar. Slike setlar må bytast ut og erstattast med offisielle setlar med "rett vekt" dersom dei skal vegast saman med dei andre setlane. Ei slik utskifting krev i seg sjølv at ein er svært nøyaktig, og det kan oppstå feil. Dersom valmyndigheitene til dømes må trykkje opp nye røystesetlar og desse av ein eller annan grunn får ei anna vekt enn dei opphavlege setlane utan at valmyndigheitene er merksame på dette, vil ei veging av setlar gi feil resultat.

Departementet meinte derfor at det ikkje var grunnlag for å føreslå endringar i lovverket med omsyn til å tillate slik veging av røystesetlar.

Krav til manuell førebels oppteljing

I høyringsnotatet peikte departementet på at kravet til manuell førebels oppteljing av røystesetlar bør diskuterast uavhengig av om det eventuelt ein gong i framtida blir innført ei godkjenningsordning for skannarar.

Det vart vist til at ulike EDB-tekniske system, som til dømes skannarløysingar, fungerer på ulike måtar, og det er feilkjelder også ved optisk teljing av røystesetlar. Det krevst gode rutinar for å handtere oppteljinga ved til dømes skannar-stopp og utbyting av røystesetlar. Ved skanning av setlar er det vanleg å byte ut enkelte røystesetlar som skannaren ikkje kan lese. Dette produserer ei feilkjelde ved at feil setlar kan bli bytte. Ved manuell teljing er det ikkje nødvendig å byte ut røystesetlar. Dei røystesetlane som blir talde, er dei som faktisk er leverte.

Det vart peikt på at eit system for manuell oppteljing heller ikkje fungerer feilfritt. Ein kan derfor spørje om kva for ein oppteljingsmåte som gir det mest korrekte resultatet.

Av omsyn til å sikre eit mest mogleg korrekt oppteljingsresultat og av omsyn til tillit hos veljarane til at det faktisk er tilfellet, meinte departementet det i utgangspunktet bør gjennomførast minst éi manuell oppteljing av røystesetlar.

Manuell oppteljing er meir tidkrevjande enn ei elektronisk oppteljing. Departementet meinte likevel at det måtte leggjast større vekt på omsynet til eit korrekt oppteljingsresultat. Til samanlikning vart det vist til at vallovgivinga i Sverige ikkje opnar for noka form for elektronisk oppteljing av røystesetlar. Også i Sverige skal det vere minst to oppteljingar, begge ved manuell oppteljing av røystesetlane.

Ein kan hevde at den beste måten å sikre korrekt oppteljing på, er å bruke to uavhengige oppteljingsmetodar, slik tilfellet er ved ei manuell og ei elektro-

nisk teljing. Spørsmålet er om det alternativt kan nyttast to ulike skannarløysingar (med ulike programvare) ved førebels og endelege oppteljing, utan noka manuell teljing av røystesetlane. Departementet gjekk ut frå at å bruke to ulike elektroniske oppteljingssystem vil kunne vere ein like sikker måte å få oppteljinga korrekt på som dersom den eine oppteljinga er manuell. Departementet meinte derfor at det som eit alternativ til å bruke manuell oppteljing ved den førebelse oppteljinga og elektronisk oppteljing ved den endelege oppteljinga, burde kunne nyttast elektronisk oppteljing ved både den førebelse og den endelege oppteljinga. Føresetnaden er da at ein nyttar ulike system (program) ved dei to oppteljingane.

Manuell kontrollteljing ved avvik

Problem kjem ved avvik. Det følgjer av det ansvaret valstyret har for eit korrekt resultat, at for store avvik mellom den førebelse og den endelege oppteljinga vil føre til at det må gjennomførast ei ny kontrollteljing. Departementet føreslo derfor at det i dei tilfella der det blir gjennomført ei ny kontrollteljing fordi det er avvik mellom den førebelse og den endelege oppteljinga, skal omteljinga vere manuell, i motsetning til i dag der det ikkje er regulert korleis omteljinga skal gå føre seg.

Oppteljing av røystesetlar søndag

Som ei følgje av forslaget om krav til minst éi manuell oppteljing føreslo departementet i høyringsnotatet at førebels oppteljing av førehandsrøystene kan starte søndag før valdagen. Bakgrunnen var at dersom den førebelse oppteljinga skal skje ved manuell oppteljing, vil dette kunne føre til at resultatet av den førebelse oppteljinga av førehandsrøystene blir noko forseinka.

Departementet viste likevel til at ein kan peike på prinsipielle innvendingar ved å tillate oppteljing av røystesetlar alt søndag. Delar av oppteljingsresultatet vil da liggje føre tidlegare enn det som er vanleg i dag, noko som vil kunne auke faren for offentleggjering og lekkasjar.

Dei fleste av høyringsinstansane som uttaler seg om kravet til manuell oppteljing, støttar ikkje forslaget frå departementet om at den førebelse oppteljinga skal skje manuelt.

Når det gjeld spørsmålet om å bruke to uavhengige elektroniske oppteljingssystem, er dei fleste som uttaler seg, negative til dette.

Somme av dei som uttaler seg positivt til kravet om manuell førebels oppteljing, peiker på at dei sjølv ikkje nyttar elektroniske skannarar til oppteljinga.

Eit eventuelt krav til manuell oppteljing er ikkje eit spørsmål om det skal nyttast datasystem ved gjennomføring av val og oppteljing av røystesetlar. Slike system lettar arbeidet med den administrative gjen-

nomføringa og kan føre til at valresultatet blir meir nøyaktig. Spørsmålet er om kontrollen vi har i dag av system som blir nytta, er gode nok, alternativt om ansvaret for godkjenning av slike system burde ha vore overført til organ på statleg nivå.

Det høyrer til unntaket at førebels oppteljing skjer elektronisk. I dei få kommunane der den førebelse oppteljinga blir teken elektronisk, gjeld dette nesten berre førehandsrøystene. Vanlegvis er det dessutan mest tenleg å telje valtingsrøystene første gong i vallokala. Dei fleste større kommunane tek derimot den endelege oppteljinga elektronisk.

Fråsegner frå fleire av høyringsinstansane viser at mange kommunar og fylke legg ned eit betydeleg arbeid i å kvalitetssikre datasystem og skannarar som dei nyttar, og at dei bruker mykje ressursar på opplæring. Fleire uttaler også at erfaringar viser at oppteljingsresultatet er sikrere og meir nøyaktig ved ei elektronisk enn ved ei manuell teljing. Vidare viser fråsegnene at kommunane utarbeider gode rutinar for korleis røystesetlane skal handterast ved bruk av skannarar.

Slik departementet vurderer det, viser høyringsfråsegnene at kommunane tek spørsmålet om sikkerheit og nøyaktigheit rundt oppteljinga seriøst, også testing av datasystem.

Etter ei samla vurdering fremmar departementet ikkje forslag om krav til manuell førebels oppteljing. Departementet ser det slik at den praksisen som kommunane følgjer, viser at det ikkje er noko presserande behov for slike reglar. Det er mindre grunn til å lovfeste krav til manuell oppteljing når den eksisterande ordninga ser ut til å fungere tilfredsstillande når det gjeld kontroll av dei datasystema som blir nytta. Departementet meiner likevel at spørsmålet om å bruke elektronisk utstyr ved val bør vurderast fortløpande. Dette er viktig av omsyn til tilliten til valordninga. Departementet meiner dessutan at spørsmålet bør vurderast i ein større samanheng der fleire problemstillingar er aktuelle. Som det er vist til i høyringsnotatet, er det til dømes grunnlag for å vurdere om det for heile eller delar av datasystema som blir nytta, bør innførast ei statleg godkjennings- og/eller sertifiseringsordning.

Det er i dag frivillig om ein vil bruke datasystem ved val. Systema består dessutan typisk av fleire modular, mellom anna manntal, kontroll av listekandidatar, registrering av førehandsrøyster og valoppgjær. I tillegg er det vanleg at skannarar blir kopla til systemet på ein slik måte at oppteljingsresultatet blir registrert inn i valsysteemet.

Det kan stillast spørsmål ved om det er grunnlag for statleg godkjenning av elektroniske modular for til dømes kontroll av listekandidatar, føring og kontroll av førehandsrøyster og valoppgjær.

Fleire høyringsinstansar gir uttrykk for ønske om ei statleg sertifiserings- og/eller godkjenningsordning generelt for elektroniske system som blir nytta ved val. Det er likevel få som skil mellom dei ulike modulane med omsyn til kva det er behov for og nødvendig å sertifisere/godkjenne.

Departementet viser også til vurderingane til den arbeidsgruppa som har sett på innføring av elektronisk røystegiving. Sertifisering og/eller statleg godkjenning av modulane i system for elektronisk røystegiving er eit sentralt tema. I framtida kan det tenkjast eit elektronisk datasystem for røystegiving som kan koplant til eit valsystem for administrativ gjennomføring av val. Slik departementet vurderer det, tilseier dette at ein må sjå alle slike modular i samanheng, og at spørsmålet om eventuell godkjenning dermed blir vurdert samla. I denne samanhengen er det også nødvendig å sjå på om den innbyrdes samanhengen mellom modulane tilseier samla sertifisering/godkjenning av heile system. Det må dessutan vurderast om det skal innførast ei meir omfattande sertifiseringsordning, eller om det bør brukast ei form for godkjenning av enkelte modular i valsystema.

Det er viktig å presisere at ei godkjenningsordning ikkje på nokon måte erstattar eller reduserer det ansvaret valstyret har for eit korrekt valresultat. Ein vil framleis måtte bruke betydelege ressursar til opplæring i systema. Høyringsfråsegner viser heilt klart kor viktig det er å utarbeide gode rutinar og sikre ei tilstrekkeleg opplæring i samband med bruk av elektroniske system.

Høyringa viser at datasystema som kommunane nyttar ved val, blir grundig testa. Departementet finn derfor heller ikkje grunn til å lovfeste krav om manuell opteljing ved avvik mellom den førebelse og den endelege opteljninga.

Når det ikkje blir lovfest krav til manuell opteljing, vil opteljninga heller ikkje bli seinka i forhold til systemet i dag. Departementet vurderer det slik at det derfor heller ikkje er grunnlag for å lovfeste høve til å starte førebels opteljing av førehandsrøyster søndag. Departementet viser elles til at det på grunn av faren for lekkasjar knyter seg fleire motførestellingar til å setje i gang med opteljninga for tidleg.

Det har i høyringsrunden komme forslag om at departementet skal utarbeide rutinar, rettleiing og opplæringsprogram for kommunane ved bruk av elektroniske valsystem og valprogram. Departementet understrekar at å bruke slike system er valfritt.

Mange av høyringsinstansane er opptekne av at tids- og ressursbruken ved opteljninga skal vere minst mogleg. Departementet er samd i at ein bør bruke mest mogleg praktiske arbeidsmetodar, inklusive optiske teljarar der dette er formålstenleg, når røystesetlar skal teljast opp. Departementet peikar li-

kevel på at det viktigaste i samband med opteljing og behandling av røystesetlar er omsynet til korrekt opteljingsresultat. Dette må ha betydeleg større vekt enn omsynet til ressursbruken. Ein må akseptere at demokratiske val krev ressursar, både når det gjeld kostnader, tid og personell.

Når det gjeld spørsmålet om veging av røystesetlar, held departementet fast på si vurdering frå høyringsnotatet om at veging av røystesetlar ikkje kan reknast som teljing, og at veging av røystesetlar dermed ikkje er i samsvar med krava i vallova til opteljing.

5. PUBLISERING AV PARTIMÅLINGER DE SISTE DAGENE FØR VALGET

Samandrag

Vallova § 9-9 fastset at valresultat og prognosar som er laga på grunnlag av undersøkingar på sjølve valdagen/valdagane, ikkje må offentleggjerast før klokka 20 på valdagen måndag. Utover dette inneheld ikkje vallova føresegner som set grenser for offentleggjering av meiningsmålingar i samband med val. På valdagen er det såleis ikkje forbod mot å offentleggjere data frå meiningsmålingar som ein har henta inn før valdagen.

Vallova har ikkje reglar om straff eller andre sanksjonar mot dei som måtte bryte føresegna i § 9-9.

Situasjonen i dei andre nordiske landa på dette området er at *Danmark* og *Sverige* ikkje har reglar i vallovgivinga si som regulerer spørsmålet, mens *Finland* har ein regel som svarer til lova vår.

I høyringsnotatet viste departementet til at det den siste tida er reist spørsmål om publisering av partimålingar i ulike medium dei siste dagane før valet kan påverke røystegivinga til veljarane, og om det bør setjast forbod mot slik publisering. Institutt for medium og kommunikasjon (IMK) ved Universitetet i Oslo har på oppdrag frå departementet greidd ut spørsmålet om veljarane blir påverka av meiningsmålingar.

Utgreiinga tek mellom anna for seg dei siste fire stortingsvala. Konklusjonen er at ein ikkje kan påvise nokon klar samanheng mellom partioppslutningane på meiningsmålingar og den oppslutninga partia får i sjølve valet. Det finst døme på at jamt stigande eller fallande kurver på meiningsmålingane har gitt seg utslag i valoppslutninga, men det er også døme på at ein tydeleg tendens blir broten like før val. Det er også ulike mønster for eitt og same partiet ved ulike val. Instituttet konkluderer vidare med at frykta for sjølvforsterkande effektar som er skapte av partimålingar, må vurderast som sterkt overdriven, og at slike målingar ikkje fører til nokon systematisk overeller underrepresentasjon for noko parti.

Det blir framheva i utgreinga at dei funna instituttet har gjort, er i tråd med internasjonal forskning på området. Denne forskinga viser at publisering av partimålingar kan ha noko å seie for styrkeforholdet mellom partia, men at det ikkje er dekning for å seie at det skjer ein tydeleg og systematisk påverknad.

Instituttet har også gjennomgått regelverket i ein del land med tanke på å kartleggje kva restriksjonar som finst når det gjeld gjennomføring og publisering av meningsmålingar før val. Undersøkinga viser at fleire land utanom Norden har fastsett restriksjonar når det gjeld publisering av meningsmålingar rett før valet. Vanlegvis gjeld desse restriksjonane frå ein til sju dagar før valdagen. Det blir likevel peikt på at direkte lovregulering førekjem sjeldan i land Noreg normalt samanliknar seg med. I staden for lovregulering legg mange land vekt på at media sjølve bør regulere når og korleis resultata av meningsmålingar skal rapporterast til publikum. I samband med dette blir det vist til at Europarådet har utarbeidd retningslinjer. I Storbritannia har BBC innført egne retningslinjer.

I høyringsnotatet uttalte departementet at det er viktig at det ikkje kan reisast tvil om grunnlaget for gjennomføringa av demokratiske val.

Departementet peikte på at før ein eventuelt foreslår restriksjonar i samband med publisering av meningsmålingar, må ein vurdere om slike restriksjonar kan stride mot reglane om ytringsfridom i Grunnlova.

Departementet sette ikkje opp forslag til lovreglar i høyringsnotatet, men bad høyringsinstansane om synet deira på det prinsipielle spørsmålet før ein vurderte ei eventuell vidare utgreiing med sikte på å utarbeide lovreglar.

Dei fleste høyringsinstansane er negative til at det blir innført reglar som strammar inn på høvet ein har til å publisere meningsmålingar i forhold til det som følgjer av reglane vi har i dag. Nokre få høyringsinstansar er likevel positive til at det blir innført slike reglar.

Spørsmålet om eit eventuelt forbod mot å offentliggjere politiske meningsmålingar rett før eit val reiser viktige spørsmål i forhold til prinsippa om ytringsfridom og pressefridom. I eit samfunn der ein set openheit og fri meningsutveksling høgt, må reglar som inneber innstramming av desse prinsippa, kunne grunnvist svært godt. Samstundes bør eit slikt forbod ha tilslutning i samfunnet.

Høyeringa viser at høyringsinstansane stort sett er negative til å utvide forbodet vi har i dag mot å offentliggjere meningsmålingar. Den dokumentasjonen som ligg føre, kan heller ikkje påvise klare uheldige effektar av at meningsmålingar blir offentleggjorde den siste tida før valdagane.

Departementet peiker på at meningsmålingar kan vere med på å skjerpe interessa hos veljarane for å røyste ved valet og verke mobiliserande på valdeltakinga. Frå ein demokratisk synsstad er dette ein fordel.

Departementet finn på bakgrunn av dette at det ikkje er grunnlag for å fremme forslag til endringar i vallova som inneber at det blir innført restriksjonar på høvet til å offentliggjere meningsmålingar i samband med val, ut over det som i dag følgjer av § 9-9 i lova.

6. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Ein reknar med at dei føreslåtte endringane, særleg forslaget om å gje pålegg om at kommunane skal sende ut valkort til veljarane, vil auke utgiftene kommunane har til gjennomføringa av val med om lag 27 millionar kroner per val, altså om lag 13 millionar per år. Kommunane får kompensasjon for desse meirutgiftene ved ein auke av inntektsramma på 13 millionar kroner i 2007. Desse midlane blir vidareførte til seinare år. Ein går ut frå at dei administrative konsekvensane av dei føreslåtte endringane vil vere små for kommunesektoren. På statleg hald ventar ein at forslaga vil ha små økonomiske og administrative konsekvensar.

7. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Berit Brørby, Svein Roald Hansen og Ivar Skulstad, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen og lederen Lodve Solholm, fra Høyre, Per-Kristian Foss, fra Sosialistisk Venstreparti, Inge Ryan, fra Kristelig Folkeparti, Ola T. Lånke, og fra Senterpartiet, Magnhild Meltveit Kleppa, har merket seg at Kommunal- og regionaldepartementet i den framlagte proposisjonen fremmer forslag til endringer i lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre. Forslagene har som siktemål å redusere tallet på forkastede stemmer. Det foreslås å lovfeste en plikt for kommunene til å sende ut valgkort, og en endring av skjæringsdatoen fra 31. mai til 30. juni i valgåret, og en plikt til å identifisere seg for å kunne avgi sin stemme. Proposisjonen legger også opp til en endring i fristen for forhåndstemmegivning utenriks og på Svalbard.

Skjæringsdato for registrering i manntallet

Komiteen viser til at selv om departementet, mange kommuner og fylkeskommuner og til dels media, informerte bredt om regelverket før valget i

2005, var det mange velgere som stemte i feil kommune eller stemte uten å ha stemmerett. Komiteen vil peke på at det viktigste er å la flest mulig avgi stemme på valgtinget, i den kommunen der de er bosatt. Derfor må man legge vilkårene best mulig til rette for at dette kan skje. Komiteen har merket seg at det i høringsrunden, fra flere hold, blir lagt vekt på at skjæringsdatoen kan endres uten store praktiske problemer, og det vil bidra til at flere både vil ha anledning til å stemme og være motivert til å delta i valget i den kommunen de har flyttet til. Komiteen legger også vekt på at en endring av skjæringsdatoen vil bidra til at færre stemmesedler vil bli forkastet og at færre personer vil stemme i feil kommune på valgdagen. Komiteen har merket seg at en endring av skjæringsdatoen med en måned vil ha mange fordeler. Den viktigste er at flere velgere kan stemme på valgdagen i den kommunen de er bosatt på valgdagen.

Komiteen slutter seg til departementets synspunkter i forslag til endring av skjæringspunktet fra 31. mai til 30. juni i valgåret.

Obligatorisk utsending av valgkort

Komiteen har merket seg at mange kommuner sender ut valgkort frivillig. Noen erfaringer viser at et stort flertall medbringer valgkortet ved stemmegivningen. Spesielt letter dette gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen. Dessuten kan det ikke utelukkes at utsending av valgkort bidrar til at velgeren blir mer motivert til å stemme, bl.a. fordi valgkortet tilkjenner en oppmerksomhet om den enkelte velgers betydning for valget. Velgeren får også nøyaktige opplysninger om stemmested og tidspunkter. Hovedhensynet til de kommuner som har sendt ut valgkort, har vært å gi velgeren informasjon om valget og at dette er nyttig for stemmemottaker da det har sidehenvisning til manntallet. Komiteen har merket seg at det er kommunene som selv avgjør hva slag opplysninger, utover forskriftens minimum, som skal stå på valgkortet. Komiteen legger avgjørende vekt på at selv om velgeren ikke skulle ha med seg valgkort til valgting, men kan legitimere seg, så skal velgeren allikevel få anledning til å avgi sin stemme. Komiteen har merket seg at det i høringsrunden legges vekt på at en obligatorisk utsending av valgkort vil ha en kostnadsside. Komiteen er tilfreds med at kommunene vil få en kompensasjon for dette ved en økt inntektsramme på 13 mill. kroner i 2007.

Komiteen slutter seg til forslaget om å lovfeste kommunenes plikt til å sende ut valgkort ved Stortings-, fylkes- og kommunevalg.

Krav til legitimasjon når en stemmer

Komiteen viser til at departementet foreslår å endre valgloven slik at det blir et krav om at ukjente velgere skal måtte legitimere seg for å kunne avgi stemme. På institusjon kan velgerens identitet ved stemmegivning bekreftes av en ansatt som legitimerer seg.

Komiteen slutter seg til forslaget om krav til legitimasjon når en stemmer.

Frist for forhåndsstemmegivning utenriks og på Svalbard

Komiteen har merket seg at forslaget om å avslutte forhåndsstemmegivningen utenriks nest siste fredag før valgdagen, så å si har samlet støtte i høringsrunden. Komiteen ser imidlertid på innvendingene fra sysselmannen på Svalbard som vesentlige. Komiteen ser ut fra dette positivt på at departementet har gitt sysselmannen anledning til selv å bestemme at forhåndsstemmegivningen på Svalbard skal avsluttes på et tidligere tidspunkt enn det som gjelder innenriks.

Komiteen støtter nye frister for forhåndsstemmegivning utenriks og på Svalbard.

Kommuneloven § 29 nr. 4 – korrigerende av feil

Komiteen sier seg enig i at ordlyden i § 29 nr. 4 siste punktum blir justert ved at ordet "ikke" blir tatt ut.

Den nye teksten skal dermed lyde: "Bestemmelsene i §§ 36 til 38 a kommer likevel til anvendelse".

Forskrift om fremsendelse av forhåndsstemmer

Komiteen har merket seg at det i denne omgang verken blir foreslått en reduksjon i perioden for forhåndsstemmegivningen innenriks, eller en utvidelse av fristen for når forhåndsstemmene må ha kommet frem til valgstyret for å kunne godkjennes. Komiteen har videre merket seg at det som tiltak for å redusere antallet forhåndsstemmer som kommer for sent frem til å kunne godkjennes, skal forskriftsfestes at alle forhåndsstemmene skal sendes som A-post, og at departementet skal ta kontakt med Posten før valget i 2007 og be om en oversikt over poststrekninger der det kan være problematisk å få forhåndsstemmer som er avgitt fredag frem til velgerens hjemkommune innen valgdagen mandag.

8. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre mv. (skjeringsdato, valkort o.a.)

I

Lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) blir endra slik:

§ 14 nr. 1 bokstav c skal lyde:

c) Rett til å kreve seg fritatt fra valg har den som har gjort tjeneste som medlem av vedkommende organ de siste fire år. Den som er medlem av et parti som er registrert etter *partiloven kapittel 2*, kan nekte valg på grunnlag av listeforslag som ikke er framsatt av dette partiet.

§ 29 nr. 4 siste punktum skal lyde:

Bestemmelsene i §§ 36 til 38 a kommer likevel til anvendelse.

II

Lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) blir endra slik:

§ 2-2 andre ledd bokstav b skal lyde:

b) er statsborger i et annet nordisk land og er blitt folkeregisterført som bosatt i Norge senest 30. juni i valgåret.

Overskrifta til § 2-3 skal lyde:

§ 2-3 *Valgstyrets ansvar for å føre manntall og å sende ut valkort*

§ 2-3 nytt tredje ledd skal lyde:

(3) *Valgstyret skal sørge for at det blir sendt ut valkort til alle stemmeberettigede som er innført i*

manntallet i kommunen og som har bostedsadresse innenriks (unntatt Svalbard og Jan Mayen).

§ 2-4 første ledd skal lyde:

(1) Stemmeberettigede som er registrert med bostedsadresse i Norge, skal føres inn i manntallet i den kommunen der de var folkeregisterført som bosatt den 30. juni i valgåret.

§ 2-9 skal lyde:

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser om

- a) manntallsføringen og valgstyrets behandling og oppdatering av *manntallet*,
- b) tilgang til og bruk av manntallseksemplarer og
- c) *produksjon, utforming, utsendelse og bruk av valkort.*

§ 8-1 andre ledd skal lyde:

(2) Forhåndsstemmegivningen må ikke foregå senere enn siste fredag før valgdagen *innenriks, herunder på Svalbard og Jan Mayen, og nest siste fredag før valgdagen utenriks. For å sikre at forhåndsstemmegivningene kommer frem i tide, kan sysselmanen fastsette at forhåndsstemmegivningen på Svalbard skal avsluttes på et tidligere tidspunkt.*

§ 8-4 tredje ledd skal lyde:

(3) *Velger som er ukjent for stemmemottaker, skal legitimere seg. Velgers identitet kan ved stemmegivning på institusjon i stedet bekreftes av en ansatt som legitimerer seg.*

§ 8-6 skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av *forhåndsstemmegivningen.*

§ 9-5 andre ledd andre punktum skal lyde:

Velger som er ukjent for stemmemottaker, skal legitimere seg.

III

Lova tek til å gjelde straks.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 27. mars 2007

Lodve Solholm
leder

Ivar Skulstad
ordfører